

IZVOD IZ
ZAKONA O ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI
("Sl. glasnik RS", br. 107/2005, 72/2009 - dr. zakon, 88/2010, 99/2010 i 57/2011)

**V. LJUDSKA PRAVA I VREDNOSTI U ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI I PRAVA
PACIJENATA**

1. Ljudska prava i vrednosti u zdravstvenoj zaštiti

Član 25.

Svaki građanin ima pravo da zdravstvenu zaštitu ostvaruje uz poštovanje najvišeg mogućeg standarda ljudskih prava i vrednosti, odnosno ima pravo na fizički i psihički integritet i na bezbednost njegove ličnosti, kao i na uvažavanje njegovih moralnih, kulturnih, religijskih i filozofskih ubeđenja.

Svako dete do navršanih 18 godina života ima pravo na najviši mogući standard zdravlja i zdravstvene zaštite.

2. Prava pacijenata

Pravo na dostupnost zdravstvene zaštite

Član 26.

Svaki pacijent ima pravo na dostupnu zdravstvenu zaštitu u skladu sa zdravstvenim stanjem, a u granicama materijalnih mogućnosti sistema zdravstvene zaštite.

U postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite pacijent ima pravo na jednak pristup zdravstvenoj službi bez diskriminacije u odnosu na finansijske mogućnosti, mesto stanovanja, vrstu oboljenja ili vreme pristupa zdravstvenoj službi.

Pravo na informacije

Član 27.

Svaki pacijent ima pravo na sve vrste informacija nezavisno od stanja zdravlja, zdravstvene službe i načina kako je koristi, kao i na sve informacije koje su na osnovu naučnih istraživanja i tehnoloških inovacija dostupne.

Pravo na obaveštenje

Član 28.

Pacijent ima pravo da od nadležnog zdravstvenog radnika blagovremeno dobije obaveštenje koje mu je potrebno kako bi doneo odluku da pristane ili ne pristane na predloženu medicinsku meru.

Obaveštenje treba da obuhvati:

- 1) dijagnozu i prognozu bolesti;
- 2) kratak opis, cilj i korist od predložene medicinske mere, vreme trajanja i moguće posledice preduzimanja odnosno nepreduzimanja predložene medicinske mere;
- 3) vrstu i verovatnoću mogućih rizika, bolne i druge sporedne ili trajne posledice;
- 4) alternativne metode lečenja;
- 5) moguće promene pacijentovog stanja posle preduzimanja predložene medicinske mere, kao i moguće nužne promene u načinu života pacijenta;
- 6) dejstvo lekova i moguće sporedne posledice tog dejstva.

Obaveštenje iz st. 1. i 2. ovog člana nadležni zdravstveni radnik dužan je dati i bez pacijentovog traženja.

Obaveštenje daje nadležni zdravstveni radnik usmeno i na način koji je razumljiv pacijentu, vodeći računa o njegovoj starosti, obrazovanju i emocionalnom stanju. Ako pacijent ne poznaje jezik koji je u službenoj upotrebi na teritoriji zdravstvene ustanove, mora mu se obezbediti prevodilac u skladu sa propisima o službenoj upotrebi jezika i pisma, a ako je pacijent gluvošem, mora mu se obezbediti tumač.

Pacijent se može odreći svog prava na obaveštenje, osim obaveštenja o tome da je predložena medicinska mera potrebna i da nije bez znatnog rizika, odnosno da je rizično njeno nepreduzimanje.

Nadležni zdravstveni radnik može izuzetno prećutati dijagnozu, tok predložene medicinske mere i njene rizike, ili obaveštenje o tome umanjiti, ako postoji ozbiljna opasnost da će obaveštenjem znatno naškoditi zdravlju pacijenta. U tom slučaju obaveštenje se može dati članu porodice pacijenta.

Pacijent ima pravo na obaveštenje i uvid u troškove lečenja.

U medicinsku dokumentaciju nadležni zdravstveni radnik unosi podatak da je pacijentu, odnosno članu porodice dao obaveštenje o podacima iz st. 1. i 2. ovog člana.

Pravo na slobodan izbor

Član 29.

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor doktora medicine, odnosno doktora stomatologije i zdravstvene ustanove, odnosno slobodan izbor različitih medicinskih procedura, u skladu sa zakonom, na osnovu odgovarajućih informacija o mogućim rizicima i posledicama po zdravlje pacijenta.

Pravo na privatnost i poverljivost informacija

Član 30.

Svaki pacijent ima pravo na poverljivost svih ličnih informacija koje je saopštio nadležnom zdravstvenom radniku, uključujući i one koje se odnose na njegovo stanje zdravlja i potencijalne dijagnostičke i terapijske procedure, kao i pravo na zaštitu svoje privatnosti tokom sprovođenja dijagnostičkih ispitivanja, posete specijalisti i medicinsko-hirurškog lečenja u celini.

Zabranjeno je da nadležni zdravstveni radnik saopšti drugim licima lične podatke o pacijentu iz stava 1. ovog člana.

Pregledu pacijenta i preduzimanju medicinskih mera nad njim smeju prisustvovati samo zdravstveni radnici odnosno zdravstveni saradnici.

Pacijent može dati saglasnost i za prisutnost drugih lica prilikom pregleda i preduzimanja medicinskih mera nad njim.

Pravo na samoodlučivanje i pristanak

Član 31.

Pacijent ima pravo da slobodno odlučuje o svemu što se tiče njegovog života i zdravlja, osim u slučajevima kada to direktno ugrožava život i zdravlje drugih lica.

Bez pristanka pacijenta ne sme se, po pravilu, nad njim preduzeti nikakva medicinska mera.

Medicinska mera protivno volji pacijenta, odnosno zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se preduzeti samo u izuzetnim slučajevima koji su utvrđeni zakonom i koji su u skladu sa lekarskom etikom.

Član 32.

Pacijent može dati pristanak na predloženu medicinsku meru izričito (usmeno ili pismeno), odnosno prećutno (ako se nije izričito protivio).

Pristanak kome nije prethodilo potrebno obaveštenje u skladu sa članom 28. ovog zakona ne obavezuje, a nadležni zdravstveni radnik koji preduzme medicinsku meru u tom slučaju snosi rizik za štetne posledice.

Pristanak na predloženu medicinsku meru pacijent može usmeno opozvati sve dok ne započne njeno izvođenje, kao i za vreme trajanja lečenja, pod uslovima propisanim ovim zakonom.

Pacijent ima pravo da odredi lice koje će u njegovo ime dati pristanak, odnosno koje će biti obavešteno umesto pacijenta o preduzimanju medicinskih mera, u slučaju da pacijent postane nesposoban da donese odluku o pristanku.

Član 33.

Pacijent ima pravo da predloženu medicinsku meru odbije, čak i u slučaju kada se njome spasava ili održava njegov život.

Nadležni zdravstveni radnik dužan je da pacijentu ukaže na posledice njegove odluke o odbijanju predložene medicinske mere i da o tome od pacijenta zatraži pismenu izjavu koja se mora čuvati u dokumentaciji o lečenju, a ako pacijent odbije davanje pismene izjave, o tome će se sačiniti službena beleška.

U medicinsku dokumentaciju nadležni zdravstveni radnik upisuje podatak o pristanku pacijenta na predloženu medicinsku meru, kao i o odbijanju te mere.

Član 34.

Nad pacijentom koji je bez svesti, ili iz drugih razloga nije u stanju da saopšti svoj pristanak, hitna medicinska mera može se preduzeti i bez njegove saglasnosti.

Ako je pacijent bez svesti, ili iz drugih razloga nije u stanju da saopšti svoj pristanak, medicinske mere nad njim u zdravstvenoj ustanovi mogu se preduzeti na osnovu konzilijarnog nalaza.

Član 35.

Ako je pacijent maloletan ili je lišen poslovne sposobnosti, medicinska mera nad njim može se preduzeti uz obaveštenje i pristanak njegovog zakonskog zastupnika (roditelj, usvojitelj ili staratelj).

Nadležni zdravstveni radnik koji smatra da zakonski zastupnik pacijenta ne postupa u najboljem interesu deteta ili lica lišenog poslovne sposobnosti dužan je da o tome odmah obavesti organ starateljstva.

Dete koje je navršilo 15. godinu života i koje je sposobno za rasuđivanje može samo dati pristanak na predloženu medicinsku meru.

Poslovno nesposoban pacijent treba i sam da bude uključen u donošenje odluke o pristanku na predloženu medicinsku meru, u skladu sa njegovom zrelošću i sposobnošću za rasuđivanje.

Pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju

Član 36.

Pacijent ima pravo uvida u svoju medicinsku dokumentaciju.

U slučaju kada je pacijent novorođenče ili maloletno lice, pravo uvida u medicinsku dokumentaciju imaju roditelji, staratelj, odnosno zakonski zastupnik.

Nadležni zdravstveni radnik dužan je da uredno vodi medicinsku dokumentaciju, u skladu sa zakonom, i da evidentira sve medicinske mere koje su preduzete nad pacijentom, a posebno anamnezu, dijagnozu, dijagnostičke mere, terapiju i rezultat terapije, kao i savete date pacijentu.

Članovi porodice pacijenta imaju, izuzetno, pravo uvida u medicinsku dokumentaciju svog člana porodice ako su ti podaci od značaja za njihovo lečenje.

Dete koje je navršilo 15. godinu života i koje je sposobno za rasuđivanje, odnosno za samostalno donošenje odluka, ima pravo da na svoj zahtev izvrši uvid u medicinsku dokumentaciju, ne kasnije od 15 dana, od dana podnošenja zahteva koja se odnosi na njegovo zdravstveno stanje, kao i pravo na poverljivost podataka koji se nalaze u medicinskoj dokumentaciji.

Pravo na tajnost podataka

Član 37.

Podaci o zdravstvenom stanju, odnosno podaci iz medicinske dokumentacije spadaju u podatke o ličnosti pacijenta i predstavljaju tajne podatke, u skladu sa zakonom.

Tajne podatke iz stava 1. ovog člana dužni su da čuvaju svi zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici, kao i druga lica zaposlena u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi, u drugom pravnom licu koje obavlja zdravstvenu delatnost u skladu sa zakonom, odnosno u organizaciji obaveznog zdravstvenog osiguranja, kao i pravnom licu koje obavlja poslove dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, kod kojih je pacijent zdravstveno osiguran, a kojima su ti podaci dostupni i potrebni radi ostvarivanja zakonom utvrđenih nadležnosti.

Tajnim podacima smatraju se i podaci o ljudskim supstancama na osnovu kojih se može utvrditi identitet lica od koga one potiču.

Dužnost čuvanja tajnih podataka nadležni zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici, kao i druga lica zaposlena kod poslodavaca iz stava 2. ovog člana, mogu biti oslobođeni samo na osnovu pismenog ili drugog jasnog i nedvosmisleno izrečenog pristanka pacijenta ili na osnovu odluke suda.

Ako je pacijent dao pristanak na saopštavanje podataka o svom zdravstvenom stanju, nadležni zdravstveni radnik može saopštiti podatke o zdravstvenom stanju pacijenta punoletnom članu porodice pacijenta.

Izuzetno od stava 5. ovog člana, nadležni zdravstveni radnik može saopštiti podatke o zdravstvenom stanju pacijenta punoletnom članu porodice i u slučaju kada pacijent nije dao pristanak na saopštavanje podataka o svom zdravstvenom stanju ali je saopštavanje tih podataka neophodno radi izbegavanja zdravstvenog rizika za člana porodice.

Izvodi, odnosno kopije medicinske dokumentacije za umrlog člana porodice mogu se dati članovima uže porodice na njihov zahtev, radi ostvarivanja zakonom utvrđenih prava, odnosno ostvarivanja drugih zakonom utvrđenih interesa.

Dete koje je navršilo 15. godinu života i koje je sposobno za rasuđivanje, odnosno za samostalno donošenje odluka, ima pravo da na svoj zahtev izvrši uvid u medicinsku dokumentaciju koja se odnosi na njegovo zdravstveno stanje, kao i pravo na poverljivost podataka koji se nalaze u medicinskoj dokumentaciji.

Izuzetno od stava 8. ovog člana, nadležni zdravstveni radnik dužan je da, u slučaju ozbiljne opasnosti po život i zdravlje deteta, i pored zahteva deteta da se informacije o njegovom zdravstvenom stanju ne saopšte roditeljima, staratelju, odnosno zakonskom zastupniku, podatke o zdravstvenom stanju deteta saopšti roditeljima, staratelju, odnosno zakonskom zastupniku.

Podaci iz medicinske dokumentacije, odnosno izvodi tih podataka, kao i kopije medicinske dokumentacije mogu se dati organu starateljstva, organizaciji obaveznog zdravstvenog osiguranja i pravnim licima koja obavljaju delatnost dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja za obavljanje poslova utvrđenih zakonom, kao i drugim pravnim licima ako je to propisano zakonom.

Na zahtev nadležnih pravosudnih organa mogu se dati podaci, odnosno izvodi tih podataka, kao i kopije medicinske dokumentacije pacijenta, a izuzetno, može se dati i celokupna medicinska dokumentacija na uvid dok traje postupak pred nadležnim pravosudnim organom.

Podaci iz medicinske dokumentacije pacijenta, odnosno iz zdravstvene evidencije koja se vodi u skladu sa zakonom, mogu se dostavljati organu nadležnom za poslove statistike, kao i zdravstvenim ustanovama koje obavljaju poslove javnog zdravlja, u skladu sa zakonom.

Podaci iz st. 10 - 12. ovog člana dostavljaju se kao tajni podaci, u skladu sa zakonom kojim se uređuje tajnost podataka.

Lica iz stava 2. ovog člana, kao i druga lica koja neovlašćeno, odnosno bez pristanka pacijenta ili punoletnog člana porodice pacijenta, raspolažu podacima iz medicinske dokumentacije u suprotnosti sa ovim članom i neovlašćeno iznose u javnost te podatke, odgovorni su za odavanje tajnih podataka, u skladu sa zakonom.

Pravo pacijenta nad kojim se vrši medicinski ogled

Član 38.

Medicinski ogled može se preduzimati samo nad punoletnim poslovno sposobnim pacijentom i samo uz njegov pristanak.

Pacijent pristanak mora dati u pismenom obliku, nakon što je dovoljno obavešten o smislu, cilju, postupcima, očekivanim rezultatima, mogućim rizicima, kao i o neprijatnim pratećim okolnostima ogleđa.

Pacijent mora biti posebno upozoren da je slobodan da ogled odbije i da pristanak na ogled u svako vreme opozove.

Izuzetno, medicinski ogled može se preduzeti i nad maloletnim licem ali samo radi njegove neposredne koristi i uz pismeni pristanak njegovog zakonskog zastupnika koji je prethodno obavešten u smislu stava 2. ovog člana.

Nadležni zdravstveni radnik koji vrši medicinski ogled dužan je da vodi računa o tome da zaštita života i zdravlja pacijenta uvek ima prednost u odnosu na interes društva i nauke.

Pacijent koji zbog medicinskog oglada pretrpi štetu na svom telu ili zdravlju ima pravo na naknadu štete u skladu sa zakonom, bez obzira na krivicu.

Zdravstvena ustanova dužna je da pre početka medicinskog oglada osigura pacijenta koji je podvrgnut medicinskom ogladu, za slučaj nastanka štete po zdravlje tog lica koja je izazvana medicinskim ogledom, u skladu sa zakonom, kao i da zaključi ugovor sa pacijentom kojim se određuje iznos neophodnih troškova koji pripadaju pacijentu koji učestvuje u medicinskom ogledu.

Pacijent ima pravo da učestvuje u kliničkom ispitivanju lekova i medicinskih sredstava, u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast lekova i medicinskih sredstava.

Etički odbor zdravstvene ustanove, pre početka medicinskog oglada, donosi odluku o preduzimanju medicinskih oglada nad pacijentima u zdravstvenoj ustanovi.

Zabranjeno je preduzimanje medicinskih oglada u privatnoj praksi.

Pravo na prigovor

Član 39.

Pacijent kome je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu, odnosno pacijent koji nije zadovoljan pruženom zdravstvenom uslugom, odnosno postupkom zdravstvenog ili drugog radnika zdravstvene ustanove, može podneti prigovor zdravstvenom radniku koji rukovodi procesom rada ili licu zaposlenom u zdravstvenoj ustanovi koje obavlja poslove zaštite pacijentovih prava (u daljem tekstu: zaštitnik pacijentovih prava).

Zdravstvena ustanova dužna je da organizuje rad zaštitnika pacijentovih prava.

Direktor zdravstvene ustanove određuje zaštitnika pacijentovih prava.

Prigovor se podnosi usmeno na zapisnik ili pismeno.

Po prigovoru iz stava 4. ovog člana zaštitnik pacijentovih prava, odmah a najkasnije u roku od pet dana od dana podnošenja prigovora, utvrđuje sve bitne okolnosti i činjenice u vezi sa navodima iznetim u prigovoru.

O svom nalazu, odmah a najkasnije u roku od tri dana, zaštitnik pacijentovih prava obaveštava rukovodioca organizacione jedinice, direktora zdravstvene ustanove, kao i podnosioca prigovora.

Pacijent koji je nezadovoljan nalazom po prigovoru može se, u skladu sa zakonom, obratiti zdravstvenoj inspekciji, odnosno nadležnom organu organizacije zdravstvenog osiguranja kod koje je pacijent zdravstveno osiguran.

Zaštitnik pacijentovih prava podnosi mesečni izveštaj o podnetim prigovorima direktoru zdravstvene ustanove, a šestomesečni i godišnji izveštaj upravnom odboru zdravstvene ustanove i Ministarstvu.

Zaštitnik pacijentovih prava samostalan je u svom radu i direktor zdravstvene ustanove, odnosno drugi zdravstveni radnik ne može uticati na njegov rad i odlučivanje.

Pravo na naknadu štete

Član 40.

Pacijent koji zbog stručne greške zdravstvenog radnika, odnosno zdravstvenog saradnika, u ostvarivanju zdravstvene zaštite pretrpi štetu na svom telu ili se stručnom greškom prouzrokuje pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja ima pravo na naknadu štete prema opštim pravilima o odgovornosti za štetu.

Pravo na naknadu štete ne može se unapred isključiti ili ograničiti.

Pravo na poštovanje pacijentovog vremena

Član 40a.

Pacijent ima pravo na zakazivanje pregleda, dijagnostičkih procedura, kao i drugih medicinskih mera i postupaka radi očuvanja i unapređenja zdravstvenog stanja, koji se obavljaju u zdravstvenoj ustanovi, odnosno privatnoj praksi, odnosno kod drugog pravnog lica koje obavlja zdravstvenu delatnost u skladu sa zakonom, radi ostvarivanja zdravstvene zaštite.

3. Obaveštavanje javnosti

Član 41.

Građani Republike imaju pravo na informacije koje su potrebne za očuvanje zdravlja i sticanje zdravih životnih navika, kao i informacije o štetnim faktorima životne i radne sredine, koji mogu imati negativne posledice po zdravlje.

Građani Republike imaju pravo da budu obavešteni o zaštiti svog zdravlja za slučaj izbijanja epidemija i drugih većih nepogoda i nesreća (opasnost od jonizujućeg zračenja, trovanja i dr.). Nadležna zdravstvena ustanova i privatna praksa dužne su da o izbijanju epidemija i nepogodama iz stava 2. ovog člana blagovremeno i istinito dostavljaju podatke nadležnim organima opštine, grada, autonomne pokrajine i Republike, koji o tome obaveštavaju javnost.

VI DUŽNOSTI PACIJENATA

Član 42.

Za vreme lečenja i ostvarivanja zdravstvene zaštite u zdravstvenim ustanovama pacijenti su dužni da se pridržavaju opštih akata zdravstvene ustanove o uslovima boravka i ponašanja u njoj.

U slučaju da pacijent zahteva da prekine lečenje i pored upozorenja doktora medicine, odnosno doktora stomatologije na moguće posledice zbog ovakve odluke, dužan je da o tome da pismenu izjavu.

Ako pacijent iz stava 2. ovog člana odbije da da pismenu izjavu, o tome će se sačiniti službena beleška, koja se upisuje i čuva u medicinskoj dokumentaciji pacijenta.

Član 43.

Pacijent je dužan da pri ostvarivanju zdravstvene zaštite u zdravstvenoj ustanovi i privatnoj praksi:

- 1) aktivno učestvuje pri zaštiti, očuvanju i unapređenju svog zdravlja;
- 2) u potpunosti informiše nadležnog zdravstvenog radnika o istinitim podacima o svom zdravstvenom stanju;
- 3) pridržava se uputstava i preduzima mere propisane terapije od strane nadležnog zdravstvenog radnika.

Ako se pacijent ne pridržava obaveza iz stava 1. ovog člana, nadležni zdravstveni radnik može otkazati pružanje dalje zdravstvene zaštite pacijentu izuzev hitne medicinske pomoći, o čemu je dužan da obavesti direktora zdravstvene ustanove, odnosno osnivača privatne prakse, kao i da u medicinsku dokumentaciju pacijenta unese razloge za odbijanje pružanja zdravstvene zaštite.